

Spis treści

Wstęp	5
Nelli Artienwicz – <i>Rachunkowość behawioralna jako interdyscyplinarny nurt rachunkowości i społecznych nauk o zachowaniu</i> – Behavioral accounting as an interdisciplinary field of accounting and behavioral sciences	7
Ewa Wiktoria Babuška – <i>Teoria rachunkowości i jej miejsce w dyscyplinarnej strukturze nauk o kierowaniu organizacjami</i> – Accounting theory and its place in the structure of management sciences...	25
Katarzyna Bareja – <i>Główne wątki dyskusji nad stanem badań naukowych w rachunkowości w Stanach Zjednoczonych</i> – Main points of discussion on the state of accounting research in the United States	39
Melania Bąk – <i>Wybrane problemy rachunkowości – jej status naukowy i obszary badawcze</i> – Selected problems in accounting – its scientific status and research areas	55
Renata Biadacz – <i>Teoria modeli ewidencyjnych – wybrane zagadnienia</i> – Recording models theory – selected topics	77
Justyna Dobroszek, Jan Michalak – <i>Nurty i metody badawcze w nauce rachunkowości w Polsce i na świecie</i> – Trends and research methods in the science of accounting in Poland and worldwide	99
Anna Karmańska – <i>Nauka rachunkowości, proces poznawczy, paradygmaty i prawda w rachunkowości – garść ustaleń i refleksji</i> – The science of accounting, cognitive process, paradigms and truth in accounting – a handful of findings and reflections	125
Katarzyna Klimczak – <i>Wartości kulturowe a rachunkowość – przegląd empirycznych weryfikacji teorii wartości subkultury rachunkowości</i> – Cultural values in accounting – the review of empirical tests of the theory of accounting subculture values	147
Monika Łada, Alina Kozarkiewicz – <i>Teoria legitymizacji w badaniach z zakresu rachunkowości</i> – Legitimacy theory in accounting research	161
Marek Masztalerz – <i>Rachunkowość w świetle językoznawstwa</i> – Accounting in the light of linguistics	177

Bartłomiej Nita – <i>Teoria uwarunkowań sytuacyjnych w rachunkowości zarządczej</i> – Contingency theory in management accounting	193
Kazimierz Sawicki – <i>Zakres rachunkowości jako nauki</i> – The scope of accounting as a science	211
Elżbieta Izabela Szczepankiewicz – <i>Możliwość wykorzystania metodologii teorii ugruntowanej w badaniach naukowych w rachunkowości</i> – Possibilities of grounded theory methodology in accounting research	227
Szychta Anna – <i>Podejścia do badań naukowych w rachunkowości</i> – Main approaches to scientific research in accounting	243
Mikołaj Turzyński – <i>Filozofia władzy Michela Foucaulta a badania nad historią rachunkowości: przykład umów o używanie aktywów w XVII–XIX wieku</i> – Foucault's philosophy of power and research on the accounting history: an example of the lease contracts in the XVII–XIX century	261
Michał Wiatr, Ewa Śnieżek – <i>Ponadczasowy wymiar doktryn bilansowych na przykładzie teorii Wilhelma Osbaha</i> – Timeless dimension of the balance sheet theories – the case of William Osbahr's theory	271
Anna Wachowicz – <i>Przedmiot współczesnej nauki rachunkowości</i> – The subject of accounting as a science	295
Informacja dla autorów	309
Instructions for authors	317

Rachunkowość behawioralna jako interdyscyplinarny nurt rachunkowości i społecznych nauk o zachowaniu

Nelli Artienwicz

Streszczenie

Współczesny system rachunkowości, zarówno finansowej, jak i zarządczej, nie mógłby istnieć bez człowieka. Człowiek i jego zachowanie w kontekście rachunkowości są przedmiotem badań nurtu rachunkowości behawioralnej. Celem tego artykułu jest przedstawienie rachunkowości behawioralnej jako interdyscyplinarnego obszaru badawczego czerpiącego z dorobku nauk o zachowaniu. Szczególną uwagę poświęcono w nim psychologii jako głównej nauce społecznej, która miała wpływ na rozwój rachunkowości behawioralnej. Metody badawcze wykorzystane w niniejszym opracowaniu to analiza pojęć i synteza studiów literaturowych. Interdyscyplinarne podejście do rachunkowości i wykorzystywanie metod badawczych typowych w naukach o zachowaniu pozwalają budować naukę rachunkowości w pełniejszym wymiarze, o szerszych możliwościach poznawczych.

Summary

Behavioral accounting as an interdisciplinary field of accounting and behavioral sciences

Accounting systems, both financial and managerial, could not exist without people. People and their behavior in the context of accounting are the subject of behavioral accounting research. The aim of this article is to present behavioral accounting as an interdisciplinary field of research that derives from behavioral sciences. The research methods applied are the analysis of concepts and literature studies. An interdisciplinary approach to accounting and application of research methods typical of behavioral sciences makes it possible to develop a more comprehensive theory of accounting with wider cognitive possibilities.

Teoria rachunkowości i jej miejsce w dyscyplinarnej strukturze nauk o kierowaniu organizacjami

Ewa Wiktorja Babuška

Streszczenie

W artykule przedstawiono powstanie i zarys rozwoju teorii rachunkowości oraz podstawowe zagadnienia wchodzące w jej zakres. Wskazano i przeanalizowano miejsce rachunkowości w klasyfikacji nauk prowadzonej z punktu widzenia nauk o kierowaniu organizacjami. Zaakcentowano te treści i kierunki zainteresowania teorii rachunkowości, które mogą być odniesione do nauk o kierowaniu organizacjami. Artykuł może inspirować do poszukiwania związków pomiędzy nauką rachunkowości a innymi naukami.

Summary

Accounting theory and its place in the structure of management sciences

The paper presents the origins of accounting theory and outlines its development and the main problems within its domain. It identifies and analyses the place of accounting science in the classification of sciences from the perspective of organisational management sciences. The author indicates those areas of accounting theory which may be related to the science of organisational management. The paper may provide inspiration to seek connections between the science of accounting and other sciences.

Główne wątki dyskusji nad stanem badań naukowych w rachunkowości w Stanach Zjednoczonych

Katarzyna Bareja

Streszczenie

Przytaczane w artykule opinie naukowców, wygłaszane w debacie na temat amerykańskich badań naukowych w rachunkowości, wskazują na okres wyraźnego przesilenia stanu, w jakim znalazła się nauka rachunkowości na początku XXI w. Krytyka dotyczy zarówno stosowanych metod, celu, jak i zakresu prowadzonych badań. Niżejartykuł, poprzez prezentację rysu historycznego badań naukowych w rachunkowości Stanów Zjednoczonych, próbuje zdiagnozować przyczyny obecnego, krytykowanego stanu rzeczy oraz pokazuje potencjalne sposoby poprawy sytuacji proponowane przez amerykańskich naukowców. Stara się on także odpowiedzieć na pytanie o pożądaną obecnie sposób uprawiania badań z zakresu rachunkowości, niezależnie od miejsca, w którym będą one prowadzone.

Summary

Main points of discussion on the state of accounting research in the United States

According to the current debate among accounting theorists in the US, accounting research is in its critical point. The criticism applies to methods, purpose, and scope of research in accounting. By presenting the historical overview of accounting research in the US, the article tries to identify the causes of the current situation. It also shows potential methods of improvement proposed by American scientists. The question of the most appropriate way of conducting accounting research in the future is very important for all scientists, regardless of the place in which it is conducted.

Wybrane problemy rachunkowości – jej status naukowy i obszary badawcze

Melania Bąk

Streszczenie

Artykuł stanowi głos w dyskusji na temat rachunkowości jako dyscypliny naukowej w warunkach polskich w świetle światowego dorobku rachunkowości. Postrzeganie rachunkowości jako dyscypliny naukowej ma zarówno swoich zwolenników, jak i przeciwników. Analizie zostały poddane przede wszystkim elementy świadczące na korzyść rachunkowości, takie jak: cechy charakterystyczne dyscypliny naukowej (np. przedmiot, cel), rozwój rachunkowości a potrzeby odbiorców informacji, cechy charakterystyczne rachunkowości wyznaczające możliwości jej zastosowania, jedność rachunkowości, wzajemna zależność między teorią, praktyką i polityką rachunkowości, rozwój teorii rachunkowości, istotny dorobek przypisany rachunkowości, wybitni przedstawiciele, związki z innymi dyscyplinami naukowymi, czynniki kształtujące rachunkowość oraz obszary badawcze. Wypunktowano również elementy, które świadczą o tym, że dzisiejsza rachunkowość bardziej jest działalnością praktyczną opartą na uregulowaniach prawnych niż nauką. Taki stan rzeczy może wpływać na spowolnienie poszukiwania rozwiązań teoretycznych. Rachunkowość jako nauka stosowana charakteryzuje się silną wzajemną relacją między teorią i praktyką, które powinny wzajemnie się uzupełniać. Jednak rzeczywistość w ostatnim czasie można zaobserwować pewną dominację praktyki nad teorią. Fakt ten może wynikać z wielu dylematów, z którymi musi się uporać rachunkowość (np. zasada rzetelności czy zasada elastyczności, wartość historyczna czy wartość godziwa), a które mają podłoże teoretyczne. Wskazane obszary badawcze rachunkowości stanowią dla niej wyzwania i kierunek dalszego rozwoju (np. zasoby niematerialne).

Summary

Selected problems in accounting – its scientific status and research areas

The paper offers a standpoint in the discussion on accounting as a scientific discipline in Polish conditions and in the perspective of global accounting achievement. The perception of accounting as a scientific discipline has both its supporters and opponents. The performed analysis covers mainly the components in favour of accounting, such as: characteristic qualities of a scientific discipline (e.g. subject matter, objective), the development of accounting vs. the needs of information addressees, characteristic attributes of accounting defining its application possibilities, accounting unity, mutual dependence between accounting theory, practice and policy, accounting theory development, outstanding representatives, relations with other scientific disciplines, factors influencing accounting and its research areas. These elements are also listed which confirm that contemporary accounting is more a practical activity based on legal regulations than a science. Such a situation may have an impact on slowing down the search for theoretical solutions. Accounting, as an applied science, is characterized by strong mutual relations between theory and practice, which are supposed to be complementary for each other. However, recently a certain domination of practice over theory can be observed. This fact may result from numer-

our dilemma to be dealt with by accounting (e.g. the principle of due diligence or flexibility, historical or fair value), which have a theoretical background. The indicated accounting research areas constitute its significant challenges, as well as define directions for its further development (e.g. intangible assets).

Teoria modeli ewidencyjnych – wybrane zagadnienia

Renata Biadacz

Streszczenie

Współczesna rachunkowość ukształtowała się w drodze ewolucyjnych zmian. Zmieniała się zarówno teoria, jak i praktyka rachunkowości. Uogólnienia zasad rachunkowości doprowadziły na przestrzeni kilkuset lat do powstania różnorodnych teorii księgowych i konstruowanych na ich podstawie modeli ewidencyjnych. Teorie modeli ewidencyjnych były niewątpliwie osiągnięciem naukowym po II wojnie światowej. W opracowaniu przedstawiono zarys historycznego rozwoju teorii modeli ewidencyjnych ze szczególnym uwzględnieniem dorobku w tym zakresie polskich uczonych po II wojnie światowej, w aspekcie wskazania ich przydatności i możliwości wykorzystania obecnie w dydaktyce i badaniach naukowych w rachunkowości.

Summary

Recording models theory – selected topics

Contemporary accounting has been developed through evolutionary changes. Both theory and practice of accounting have changed. Generalizations of accounting policies have led during several hundred years to a variety of accounting theories and recording models constructed on their basis. Theories of recording models were undoubtedly a scientific achievement after World War II. This paper provides an overview of the historical development of the accounting model theory with particular emphasis on achievements of Polish scientists after World War II in this field in terms of indication of their suitability for using them in present day accounting.

Nurty i metody badawcze w nauce rachunkowości w Polsce i na świecie

Justyna Dobroszek, Jan Michalak

Streszczenie

Rachunkowość jest postrzegana zarówno jako dziedzina praktyczna o długoletniej tradycji, jak i dyscyplina naukowa, mimo że pojawiały się głosy podważające akademicki charakter tej dziedziny (Demski, 2007; Fellingham, 2007). Celem artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu nurty badawcze i metody badawcze stosowane w rachunkowości są adekwatne dla nauk społecznych. Kolejnym celem artykułu jest weryfikacja, w jakim stopniu badania prowadzone w Polsce w obszarze rachunkowości są zgodne z nurtami światowymi w tej dyscyplinie naukowej. Do realizacji tych celów została wykorzystana deskryptywna analiza porównawcza głównych nurtów badawczych i zastosowanych metod badawczych w rachunkowości na podstawie studiów literaturowych. Studia literaturowe obejmowały publikacje zakwalifikowane na kongres EAA oraz artykuły opublikowane w krajowych pracach zbiorowych i czasopiśmie ZTR w latach 2010–2012. Przedstawiona analiza wskazuje, że w polskiej literaturze przedmiotu znacząco większą część zajmują opracowania związane z wyceną i regulacjami prawnymi w rachunkowości oraz z „czystą teorią”, na przykład teorią bilansową. Z kolei wśród metod badawczych w krajowych opracowaniach z zakresu rachunkowości przeważają między

innymi metody: deskryptywna, oparta na analizie literatury, ankietowa i analizy przypadków, zaś w Europie – badania empiryczne oparte na danych wtórnych z wykorzystaniem metod wnioskowania statystycznego. Mimo pewnego zróżnicowania w stosowanych metodach badawczych, w krajowych i zagranicznych opracowaniach naukowych można zauważyć pozytywny trend, który wskazuje na zwiększone zainteresowanie polskich naukowców stosowaniem bardziej złożonej metodologii badawczej. Ponadto analiza prac autorów dowiodła, że w rachunkowości, podobnie jak w innych naukach społecznych, występuje duży pluralizm nurtów i metod badawczych, charakterystyczny dla nauk społecznych.

Summary

Trends and research methods in the science of accounting in Poland and worldwide

Accounting is seen as both a practical activity with a long tradition, as well as a scientific discipline, despite the fact that there were voices among scientists (Demski, 2007; Fellingham, 2007) that challenge the academic nature of this subject. The article attempts to answer the question to what extent the trends and research methods used in accounting are adequate for the social sciences. Another objective of this article is to verify to what extent research in the field of accounting carried out in Poland is consistent with global trends in this discipline. To achieve these goals a descriptive comparative analysis of major trends in accounting research and the methods used was conducted, based on literature studies. The literature studies included publications qualified for the EAA congress and articles published in national collective works and in ZTR journal for the period 2010–2012. Analysis conducted by the authors indicates that Polish accounting literature focuses on the valuation and regulations in accounting and on „pure theory”, e.g. balance sheet theories. Accounting research in Poland is still dominated by the descriptive method based on literature analysis, the surveys method and case studies method, while in Europe more common is empirical research based on secondary data using methods of statistical hypothesis testing. Despite some differences in the research methods in Polish and European publications on accounting a positive trend can be observed, which shows an increased interest among Polish scientists to use more complex research methodology. In addition, the authors' analysis revealed that the in accounting, as in other social sciences, there exists pluralism of trends and research methods, which is a characteristic feature of social sciences.

Nauka rachunkowości, proces poznawczy, paradygmaty i prawda w rachunkowości – garść ustaleń i refleksji

Anna Karmańska

Streszczenie

Artykuł zawiera wiązkę refleksji odnoszących się ogólnie do nauki, w tym nauki rachunkowości, paradygmatów, procesu poznawczego i prawdy w rachunkowości. Autorka wyraża przekonanie, że przechodzenie do ery gospodarki opartej na wiedzy wyzwala okoliczności i czynniki, które środowisko naukowe rachunkowości powinno szczególnie uważnie identyfikować, badać i oceniać w kategoriach wartości wnoszonych do rozwoju praktyki i nauki rachunkowości. Ten imperatyw stawia szczególne wymagania w zakresie odpowiedzialności środowiska naukowego rachunkowości za dalszy rozwój tej dyscypliny naukowej i praktyki przez nią badanej. Autorka przedstawia różne odsłony nauki rachunkowości, nakreśliła sekwencję myślenia i działania w badaniach naukowych w obszarze rachunkowości, komunikuje istotne, jej zdaniem, dla rachunkowości zmiany w paradygmatach ekonomii i naukach o zarządzaniu, przedstawia – opartą na intuicji – strukturę potencjalnych paradygmatów w nauce rachunkowości, identyfikuje także pewne czynniki prawdy ważne zarówno w nauce, jak i w praktyce rachunkowości.

Summary

The science of accounting, cognitive process, paradigms and truth in accounting – a handful of findings and reflections

The article presents some reflections on science in general and accounting science in particular, including the paradigms, cognitive process and truth in accounting. The author believes that the transition to the era of knowledge-based economy triggers the circumstances and factors that the academic accounting community should especially carefully identify, investigate and evaluate in terms of value contributed to the development of accounting practice and theory. This imperative sets special requirement for researchers in the field of accounting, who should take on responsibility for further development of this discipline and its practice. The author presents different views within the science of accounting and directions of accounting research, and indicates changes in the paradigms of economic and management sciences that she considers relevant to accounting. She also highlights, basing on own intuition, the structure of potential paradigms in accounting science and identifies some factors influencing „truth” in accounting, important both for the theory and the practice of accounting.

Wartości kulturowe a rachunkowość – przegląd empirycznych weryfikacji teorii wartości subkultury rachunkowości

Katarzyna Klimczak

Streszczenie

Kultura jest uznawana za jeden z czynników środowiska społeczno-ekonomicznego rachunkowości. Przyjmuje się, że idee, przekonania i wartości moralne, które są podzielane przez członków społeczeństwa, mogą wpływać zarówno na założenia systemu rachunkowości, jak i na sposób stosowania określonych rozwiązań księgowych w praktyce. Przełomowym momentem z punktu widzenia badania związków pomiędzy kulturą a rachunkowością było stworzenie teorii wymiarów subkultury rachunkowości przez S.J. Graya. Celem artykułu jest przedstawienie założeń tej koncepcji teoretycznej oraz przegląd podejmowanych badań empirycznych weryfikujących jej założenia.

Summary

Cultural values in accounting – the review of empirical tests of the theory of accounting subculture values

Culture is often regarded as one of the elements of the socio-economic environment of accounting. It is believed that ideas, beliefs and moral values shared by a society may influence the assumptions underlying accounting systems, as well as the practical implementation of accounting solutions. The framework most widely used in research on relations between culture and accounting is S.J. Gray's theory of cultural influence on the development of accounting systems. The aim of the article is to present main assumptions of this theoretical concept and to review empirical research testing the framework.

Teoria legitymizacji w badaniach z zakresu rachunkowości

Monika Łada, Alina Kozarkiewicz

Streszczenie

Celem artykułu jest prezentacja teorii legitymizacji i jej zastosowań w rachunkowości. Teoria ta nie jest w Polsce szeroko stosowana, natomiast w literaturze światowej stanowi podstawę wielu interesujących

badan. W pierwszej części artykułu, tytułem wprowadzenia do problematyki teorii, zaprezentowano dyskusję na temat identyfikacji oraz zastosowań teorii rachunkowości i teorii o rachunkowości. Jak podkreślono, takie dwoiste ujęcie stymuluje zarówno wzbogacanie kanonu wiedzy, jak i wyjaśnianie ewolucji funkcjonowania systemów rachunkowości jako osadzonych w kontekście relacji społecznych. W drugiej części artykułu omówiono syntetycznie teorię legitymizacji: podstawowe pojęcia, założenia, kategorie i relacje. Obok przeglądu badań prowadzonych na podstawie teorii legitymizacji wskazano potencjał badań w obszarze rachunkowości zarządczej bazujących na zastosowaniu teorii legitymizacji. W artykule podkreślono, że zastosowanie teorii legitymizacji może wzbogacić badania w rachunkowości, przyczyniając się do zrozumienia procesów, które zachodzą zarówno w organizacji, jak i jej zewnętrznym otoczeniu.

Summary

Legitimacy theory in accounting research

The main aim of the paper is to present the legitimacy theory and its applications. This theory is not well known in Poland, however, it is regarded as a significant basis in world-wide accounting research. In the first part of the paper, as an introduction to the issue of theory in accounting, the discussion on identification and application of the theory of accounting and the theory about accounting is conducted. It is underlined that such dual approach leads to the enhancement of general knowledge as well as to the improved explanation of the evolution of accounting systems seen as embedded in social contexts. In the next part of the paper the legitimacy theory was presented: its definitions, assumptions, categories and relations. Apart from the review of research conducted on the basis of legitimacy theory, some new potential directions of research in the area of management accounting are indicated. As it was emphasized in the paper, the application of legitimacy theory could enrich accounting research by improving the understanding of processes observed inside and outside of the organization.

Rachunkowość w świetle językoznawstwa

Marek Masztalerz

Streszczenie

Rachunkowość jest określana językiem biznesu. Celem artykułu jest analiza związków między rachunkowością a językiem oraz zbadanie aspektów lingwistycznych w obszarze rachunkowości i wyznaczenie kluczowych problemów badawczych w tym obszarze. Do realizacji celu zastosowano metodę analizy opisowej i porównawczej oraz metody analogii i dedukcji. W toku rozważań przedstawiono rachunkowość jako język w czterech ujęciach: strukturalnym, funkcjonalnym, semiotycznym i społecznym.

Summary

Accounting in the light of linguistics

Accounting is called the language of business. The purpose of this paper is to analyze the links between accounting and language, to investigate linguistic aspects of accounting and to indicate important research problems in this field. The research methods used include descriptive and comparative analysis, analogy and deduction. Accounting as a language is presented from four perspectives: structural, functional, semiotic and social.

Teoria uwarunkowań sytuacyjnych w rachunkowości zarządczej

Bartłomiej Nita

Streszczenie

W artykule zaprezentowano perspektywę badawczą znaną w rachunkowości zarządczej od lat 70. ubiegłego wieku, określaną jako teoria uwarunkowań sytuacyjnych. W pierwszej części artykułu wyjaśniono genezę tej teorii i ukazano jej podstawowe założenia. Następnie poddano analizie podstawowe czynniki sytuacyjne, które determinują projektowanie systemu rachunkowości zarządczej. W drugiej części opracowania dokonano krótkiego przeglądu prowadzonych na świecie badań, których autorzy przyjęli teorię uwarunkowań sytuacyjnych jako dominującą perspektywę badawczą. Autor opracowania argumentuje, że ramy procedury badawczej wykorzystującej teorię uwarunkowań sytuacyjnych obejmują cztery aspekty: zbiór analizowanych zmiennych sytuacyjnych, metody rachunkowości zarządczej, teorię rachunkowości (normatywna, pozytywna) oraz przyjęte metody badań.

Summary

Contingency theory in management accounting

The paper presents a research perspective known in management accounting from the 1970s as the contingency theory. In the first part of the article the origins of this theory are explained and its basic assumptions are shown. Then the basic contextual factors that determine the design of management accounting are identified. The second part of the paper gives a brief review of research carried out in the world, which adopted the contingency theory as the dominant research perspective. The author of the study argues that the contingency theory framework includes four aspects: a set of contextual variables to be analyzed, methods of management accounting, theory of accounting (normative, positive), and research methods adopted.

Zakres rachunkowości jako nauki

Kazimierz Sawicki

Streszczenie

Celem artykułu jest prezentacja i analiza wybranych definicji rachunkowości, rozważenie zasadności terminu „rachunkowość jako nauka”, podjęcie próby określenia zakresu i elementów współczesnej rachunkowości z punktu widzenia teorii i praktyki. Przeprowadzono analizę podstawowych pozycji literatury dotyczących powstania i rozwoju rachunkowości jako nauki stosowanej. Stwierdzono różnorodność poglądów odnoszących się do charakterystyki rachunkowości jako nauki teoretycznej i praktycznej oraz nauki ekonomicznej i społecznej. Wyniki analiz i rozważań wykorzystano do wskazania kierunku rozwoju rachunkowości w wieku XXI.

Summary

The scope of accounting as a science

The purpose of the article is the presentation and analysis of chosen definitions of accounting, consideration of the term „accounting as a science”, and making an attempt at determining the scope and elements of modern accounting from the point of view of theory and practice. The author analyzes basic literature dealing with the creation and development of accounting as an applied science, and stresses the diversity of views on the characterization of accounting as a theoretical and practical science as well as economic and social science. The results of the analysis were used to indicate the direction of the development of accounting in the 21st century.

Możliwość wykorzystania metodologii teorii ugruntowanej w badaniach naukowych w rachunkowości

Elżbieta Izabela Szczepankiewicz

Streszczenie

W opracowaniu przeprowadzono analizę obszarów badań naukowych w dziedzinie rachunkowości oraz metod badań naukowych. W artykule zawarto propozycję wykorzystania teorii ugruntowanej w badaniach naukowych dotyczących nowych problemów rachunkowości. Opisano kryteria oceny badań naukowych i teorii ugruntowanej. We wnioskach wskazano, że należy podjąć dyskusję, czy te kryteria oceny można wykorzystać do oceny badań naukowych w naukach społecznych. Metodami badawczymi przyjętymi w opracowaniu są analiza literatury w przedmiocie stosowania teorii ugruntowanej oraz wnioskowanie.

Summary

Possibilities of grounded theory methodology in accounting research

The aim of this paper is to analyze of areas of research in the field of accounting and methods of research. The article includes a proposal for the use of grounded theory in research on new accounting issues. It also describes criteria for evaluating research and grounded theory. Main conclusions drawn from this study are that it is necessary to undertake discussion to what extent these evaluation criteria can be used to evaluate research in the social sciences. The research method adopted in the study is analysis of the literature on the application of grounded theory and inference.

Podejścia do badań naukowych w rachunkowości

Anna Szychta

Streszczenie

Celem artykułu jest syntetyczna charakterystyka trzech głównych podejść do prowadzenia badań naukowych (perspektyw badawczych) w dyscyplinie rachunkowości, wyróżnionych przez W.F. Chua (1986), tj. podejść głównego nurtu, interpretacyjnego oraz krytycznego. Badacze stosujący te podejścia przyjmują odmienne założenia dotyczące istoty rzeczywistości fizycznej i społecznej, sposobu pozyskiwania nowej wiedzy oraz relacji między teorią a praktyką rachunkowości. Niniejszy artykuł powstał w rezultacie przeprowadzonych przez autorkę studiów wybranych pozycji literatury przedmiotu, głównie anglojęzycznych, i może stanowić punkt wyjścia do zainteresowania pracowników naukowych w Polsce interpretacyjnym i krytycznym podejściem badawczym, które dotychczas miały niewielki zakres zastosowania w polskim środowisku naukowym. W kolejnych punktach artykułu przedstawiono rozważania na temat charakteru rozwoju nauki rachunkowości, klasyfikację głównych podejść badawczych w rachunkowości, ich powiązanie z metodami badań oraz wyszczególniono główne anglojęzyczne czasopisma naukowe zainteresowane publikacją artykułów prezentujących wyniki badań z perspektywy głównego nurtu i perspektyw alternatywnych.

Summary

Main approaches to scientific research in accounting

This paper offers a synthetic description of three major approaches to accounting research (research perspectives), identified by W.F. Chua (1986): the mainstream perspective, interpretative perspective and critical perspective. Depending on the adopted perspective, researchers work under different as-

sumptions about the nature of the physical and social reality, the ways of gaining new knowledge, and the relationship between accounting theory and practice. The paper is based on material obtained by the author through studies of selected items of the literature of the subject, mostly publications in the English language, and is intended to induce accounting researchers in Poland to devote more attention to the interpretive and critical perspectives on accounting research, which so far have been used in our academic community only to a very limited extent. After examining the nature of accounting theory development, the author presents a classification of approaches used in accounting research as well as related research methodologies, and provides information about scientific journals interested in publication of articles presenting results of research conducted from the mainstream as well as from alternative perspectives.

Filozofia władzy Michela Foucaulta a badania nad historią rachunkowości: przykład umów o używanie aktywów w XVII–XIX wieku

Mikołaj Turzyński

Streszczenie

Artykuł poświęcony jest stosowaniu koncepcji władzy M. Foucaulta w badaniach nad historią rachunkowości. Wykorzystano w nim podejście foucaultowskie do badania rozwoju praktyki rachunkowości w zakresie umów o używanie aktywów w kontekście krystalizowania się form władzy. Badaniem objęto ziemie polskie w okresie od XVII do XIX w. W wyniku badania ustalono, że na potrzeby objaśniania rozwoju praktyki rachunkowości w zakresie umów o używanie aktywów w XVII–XIX w. na ziemiach polskich zasadne jest uwzględnianie podejścia foucaultowskiego, obejmującego koncepcje wykorzystania form tabelarycznych jako rozwiązań dyscyplinujących oraz stosowania rozbudowanych formuł nadzoru.

Summary

Foucault's philosophy of power and research on the accounting history: an example of the lease contracts in the XVII–XIX century

The article is dedicated to presentation of the impact of M. Foucault's theory of power on accounting history research. The article uses Foucault's approach to examine the development of accounting practices in the field of lease contracts in the context of formation of the forms of power. The study covers Polish lands during the period from the seventeenth to the nineteenth century. As a result of the investigation it was found that in described circumstances it is reasonable to take into account Foucault's approach, including the use of tabular forms as disciplinary solutions and the use of complex supervision formulas.

Ponadczasowy wymiar doktryn bilansowych na przykładzie teorii Wilhelma Osbahra

Ewa Śnieżek, Michał Wiatr

Streszczenie

Celem artykułu jest prezentacja kluczowych aspektów teorii bilansowej W. Osbahra, na tle rozwoju historycznego rachunkowości w Niemczech. Artykuł powstał dzięki rozbudowanym studiom literaturowym z zakresu teorii bilansowych, prezentuje on główne założenia teorii bilansowej W. Osbahra, która do

tej pory nie była opisywana w tak dokładny sposób w polskiej literaturze rachunkowości. Opiera się on w głównej mierze na publikacji H. Nicklischa *Die Bilanz vom Standpunkt der Unternehmung. Die bisherige und zukünftige Gestaltung der Grundfragen des Bilanzproblems*, wydanej w 1923 r., która obecnie dostępna jest w około 30 bibliotekach na świecie. Autorzy wskazują na ponadczasowy charakter tej teorii, którą można dziś uważać za prekursorską wizję rachunkowości przyszłości. Teoria Wilhelma Osbaha, z jej ponadczasowym przesłaniem, może stanowić punkt wyjścia do analizy problematyki bilansu oraz zawartych w nim ujawnień, w świetle krytyki współczesnych realiów sprawozdawczości finansowej.

Summary

Timeless dimension of the balance sheet theories

– the case of William Osbahr's theory

This article addresses the issue of key aspects of W. Osbahr's balance sheet theory, presented against the background of accounting history development in Germany. Thanks to the extensive study of the literature concerning the balance sheet theories, the article presents main assumptions of W. Osbahr's balance sheet theory, which so far has not been described in such a precise way in Polish accounting literature. The article bases mainly on the work of H. Nicklisch *Die Bilanz vom Standpunkt der Unternehmung. Die bisherige und zukünftige Gestaltung der Grundfragen des Bilanzproblems*, published in 1923, which is currently available only in about 30 libraries in the world. The authors indicate the timeless character of this theory which one can consider today as precursory vision of future accounting. W. Osbahr's theory with its universal message can be a starting point for empirical studies concerning balance sheet disclosure analysis in the light of modern financial reporting reality.

Przedmiot współczesnej nauki rachunkowości

Anna Wachowicz

Streszczenie

Przedmiot, cel i metody badawcze są uznawane za główne determinanty każdej dyscypliny naukowej. Celem artykułu jest znalezienie odpowiedzi na pytanie, co jest przedmiotem współczesnej nauki rachunkowości. Na wstępie dokonano przeglądu dyskusji na temat przedmiotu nauki rachunkowości, jaka toczyła się w polskiej literaturze od połowy ubiegłego wieku. Następnie przedstawiono charakterystykę współczesnych badań w obszarze rachunkowości. Na tej podstawie określono, że – najogólniej rzecz ujmując – przedmiotem współczesnej nauki rachunkowości jest rachunkowość (badana w różnych aspektach i w różnych perspektywach). Zaproponowano również określenie „nauka o rachunkowości” jako nazwę dyscypliny. Zwrócono też uwagę na relację między nauką o rachunkowości a metanauką rachunkowości.

Summary

The subject of accounting as a science

The subject, goals and methods of research are considered as the main determinants of each academic discipline. The purpose of the article is to find out the subject of contemporary accounting research. First, the discussion on the subject of accounting in Polish literature is reviewed. Then, the characteristic of contemporary accounting research is presented. Based on the above, it is concluded that the subject of contemporary accounting research is – generally speaking – accounting (in different aspects and different research perspectives). Accordingly, a new Polish term is proposed as a name of the discipline. Finally, the relation between accounting research and the metascience of accounting is discussed.